

Dr. Forgó Sándor

Az újmédia hatása

Dr. Forgó Sándor

Az újmédia hatása

Az újmédia-környezet és tartalomszervezés a poszt- és késő modern korban

Vajon késő modern korunkban kielégítő magyarázatot adnak-e a modernet követő időszakban kialakult médiakörnyezet médiumairól alkotott, posztmodern korszakban keletkezett magyarázatok, elméletek? (Lövedék, kétlépcsős, szelektív kultivációs, napirend, keret, használat-kielégülés, utánfutóhatás és hallgatás-spirál, kódolás-dekódolás, performatív hatás.)¹

Gondolok itt a kimunkált médiahatásokról szóló elméletekre: a nézőt passzív, kritikátlan befogadónak feltüntető felfogásra, ahol a média üzenetei *lövedékként* – maradandó hatást gyakorolva – csapódnak az emberek tudatába, vagy a kevésbé direkt „*közvetett hatás*”-modellre és a televízió – személyes tapasztalatot is felülíró – világképformáló hatására.

Szólhatnék esetleg arról, hogy alakul át a *szelektív* felfogás napjaink diverzifikált média-környezetében, vagy lehet-e napirend-elméletről – mely a napi történések tematizálására helyezi a hangsúlyt – beszélni. Esetleg a tulajdonosi kör értelmezési keretét hangsúlyozó *keretelmélet* szélesebb társadalmi rétegekre gyakorolt hatásáról is. Késő modern korunkban – melyre az internet és a közösségi média használata jellemző – ezek az elméletek már felülvizsgálatra szorulnak.

Először a médiakörnyezet változásáról – beleértve az utó- és késő modern kort – szólok, majd az újmédia fogalmának változását és oktatási alkalmazását elemzem. A modern korban a média egyik feladata az elit-magaskultúra közvetítése volt, a modern utáni és „*késő modern korunk médiáját – bár a korábbi magas- és hivatalos kultúra sok eleme is jelen van benne hírek, művészfilmek, ismeretterjesztő műsorok stb. formájában – kétségtelenül mégis a korábban kirekesztett és lenézett szórakoztató, populáris műfajok dominálják.*”²

Az újmédia hatásainak vizsgálata – a terminológia tisztázásán túl (azt követően) – kiterjed a korábbi médiahatás-elméletek hatókörének és érvényességének körülhatárolására, az új jelenségek és értelmezések feltárására, annak tisztázása érdekében, hogy milyen formában „... *teremti újjá a nevelő, informáló és integráló társadalmi feladatokat a mai média.*” (Császi i.m.)

Ha elfogadjuk Umberto Eco (1983) östelevízió-neotelevízió korszakait és közszolgálati-kereskedelmi ellentétpár- (szerintem egymást ki is egészítő) formációit, akkor az ezredforduló környékével kezdődő korszak, valóban – az interaktivitás és produktivitás területén különösen – merőben más, mint az azt megelőző két fő áramot képező médiumtipológia.

¹ Bajomi-Lázár Péter: Manipulál-e a média? Médiakutató. http://www.mediakutato.hu/cikk/2006_02_nyar/04_manipulal-e_a_media/ Letöltés: 2013. november 18.

² Császi Lajos: Médiakutatás a kulturális fordulat után. http://www.mediakutato.hu/cikk/2008_03_0sz/07_mediakutatas_forradalom/ Letöltés: 2013. november 18.

Myat³ (2010) szerint a késő modern médiakörnyezet „*a minket körülvevő, egymással összekapcsolódó, komplex és hibrid médiumok hálózatát jelöli, amely a társadalmi és kulturális környezettel kölcsönhatásban a tapasztalatok egyfajta táráként működik, kulcsszereplője pedig a jelentés- és identitáskonstruáló médiahasználó.*”

Ez a felfogás tehát túlmutat azon, és egyben alkalmasnak látszik arra, hogy a *modern* – hatásközpontú (östelevízió) – és a *posztmodern* – populáris tartalmakat sugárzó kereskedelmi (neotelevízió) – médiától elkülönülő, a késő modern (hibrid televízió) médiakörnyezetet eltérő jellegzetességek alapján leírható jelenségként kezelhessük, s így vizsgálódásunk egyik tárgyává tegyük. Ez utóbbi fő sajátossága, hogy nemcsak a médiakonvergencián és a hálózatokon „szabadon vándorló tartalmakon” alapul, hanem a civil, gyártó-fogyasztói (prosumer) tartalom-előállításon, mely decentralizált, diverzifikált formában is testet ölt.

Újmédia definíciók

Mi lehet az újmédia? Csak az, amelyik nem analóg, azaz minden, ami digitális? Hogy nevezzük az újmédiát megelőző korszak médiumait? Úgy járunk-e a fogalommal, mint a „webkettővel”? Az Európa Parlament állásfoglalása szerint az újmédián alapuló kommunikációs gyakorlat révén lehetségessé válik az európai közsféra létrehozása.

Nehéz határvonalat húzni, sokan ezt az internet megjelenésével azonosítják, de abban egyet lehet érteni, hogy a nyomtatott, „print” és a sugárzott rádió- és tévéadások mindenképpen a hagyományos halmazba sorolhatók, mert nyomtatott és sugárzott formában egyfajta lineáris történet szerkezetben (könyv, hang és mozgókép) juttatták el a tartalmat. Az újmédia Manovich-féle interpretációja szerint új (nonlineáris-véletlenszerű) narrációs technikaként értelmezhetjük a fogalmát.

(Lev Manovich a *The Language of New Media*⁴ című könyvében az adatbázis-megközelítéssel interpretálja a fogalmat. Lev Manovich felfogásában a népszerű multimédiás enciklopédiák és más „egyéb dolgoknak” a gyűjteményei a legkézenfekvőbb elemei az adatbázisformáknak. Az újmédiát a narratívát felváltó egyéni elemek gyűjteményének tekinti.)

Aczél⁵ az alábbi, újmédiát megkülönböztető kulcsjellemzőket Lister alapján emeli ki: a *digitalizációt, az interaktivitást, a hipertextualitást, a szórtást és a virtualitást*. A kutatást illetően pedig a számítógép (komputer) által közvetített kommunikációra, a médiaszórás és fogyasztás új formáira, a virtuális valóságra, valamint a meglévő média átváltozásaira helyezi a hangsúlyt. A szerző – aki a fogalmat a „*média identitás-változása*” miatt egybeírva

³ Myat Kornél: Médiaelméletek és a késő modern médiakörnyezet. Miért nem jók a modernista megközelítések a késő modern médiakörnyezet vizsgálatához? http://www.mediakutato.hu/cikk/2010_02_nyar/04_mediaelmelet Letöltés: 2013. november 18.

⁴ Manovich, Lev (2001). *The Language of New Media*, Cambridge: MIT Press.

⁵ Aczél Petra (2010): Netorika. A digitális retorika műfajai és jellemzői. In: Kukorelli Katalin (szerk.): A tartalom és forma harmóniájának kommunikációja. XII. Dunaújvárosi Nemzetközi Alkalmazott Nyelvészeti és Kommunikációs Konferencia 2010. Lásd: URL: <http://bit.ly/11E7Hy9> Letöltés: 2013. november 18.

használja – hangsúlyozza továbbá: „A véletlenszerű felfedezés, a keresés szándékától független rátalálás az interfészen bolyongóknak, az újmédia böngészőinek alapélménye.”⁶

Magyarországon Szakadát tette közzé az újmédia, a hálózati kommunikáció szabályszerűségeit, majd ezt követően megjelent a szócikk a wikipédiában is, a szerző meghatározásában. „Az új média a digitális hálózati kommunikáció révén létrejövő médiatípus átfogó neve. Az új média fogalma magába foglalja a multimédia és interaktív média jellegű tartalmakat, az újszerű egyéni és közösségi cselekvési formákat egyaránt.”⁷

A hálózatalapú tanulás kapcsán az alábbiakat fogalmaztam meg: „Integráltan kell felfogni a konnektivizmust, tehát kutatni szükséges az újmédia rendszerekkel (iTV, mobil, PDA), eszközökkel történő hálózatos tanulást is az oktatás kulcsmozzanatai (kompetenciák, tartalom, motiválás, rugalmasság, tanulói teljesítmények értékelhetősége) szempontjából.”⁸

A fenti gondolatsort továbbfűzve megállapítható hogy: **az újmédia fogalma nem csupán egy korszak (modern, poszt- és késő modern) kronologikusan fejlődő médiakörnyezet (offline, online eszközöket és hálózati alkalmazások) változatait jelenti, hanem az adatbázis logikán alapuló felhasználói (civil) tartalomszervezés/előállítás egyéni és közösségi lehetőségét is, melyben a narratíva-alkotás sajátos, egyedi változatai jelennek meg.** (FORGÓ S. 2013.)

Az újmédia megjelenése és fogalmának elterjedése, értelmezései

Az újmédia fogalmának sokszor eltérő értelmezései és a kutatási eredmények arra sarkallnak bennünket, hogy áttekintsük, mi különbözteti meg a fogalmat a hagyományos, a digitális és a hálózati média fogalmától. Úgy gondolom, hogy az újmédia olyan integráló fogalom, mely az eszközökön és webes alkalmazásokon túl, a tartalmak egyéni és közösségi szerzésén, megosztásán alapuló megoldások összességét jelenti. Középpontjában nem csupán a felhasználói interaktivitáson alapuló tartalomszervezés és közösségi tartalommegosztás áll, hanem adatbázis-alapon szerveződő új narrációs – oravezetési – technikák is. Ebben az értelemben tehát nem csupán az eszközhasználat módszertani kérdéseire gondolok, hanem arra is, hogy a (hagyományos) oktatási folyamatra oly jellemző narratív logika mellé hogyan építhető fel a digitalizáció révén kialakult, adatbázis-alapon történő tartalomszervezés logikája.

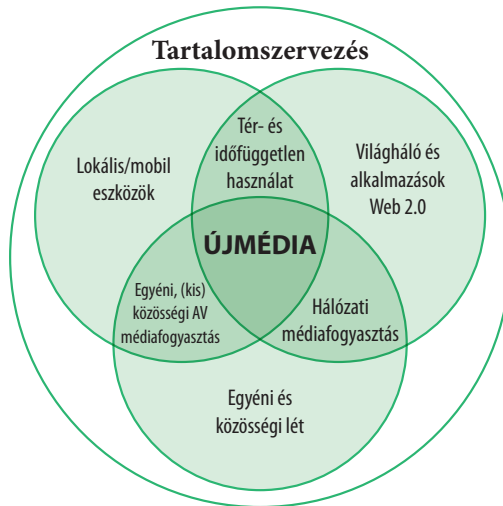
Úgy gondolom, hogy a konnektivizmus önmeghatározásához szükséges elméletek leszűkültek a behaviourizmus, kognitívizmus és a konstruktívizmus területére; az újmédiáról történő fogalomalkotás újra-, vagy továbbgondolásra készítheti a pedagógus szakmát a tanuláseméleteket illetően.

⁶ Aczél Petra: Világtalan hír. Retorikai felvetések műfajról, objektivitásról, újmédia-hírszövegről. Vigília 2010/11. 75. évf. 805-813. URL: <http://www.vigilia.hu/regihonlap/2010/11/aczel.html> Letöltés: 2013. november 18.

⁷ Szakadát István (2006): Új média, hálózati kommunikáció. In: S. Nagy Katalin (szerk.), Szociológia, egyetemi jegyzet, Budapest: Typotex, 2006. 165-178. URL: <http://bit.ly/Sdr3WI> Letöltés: 2013. november 18.

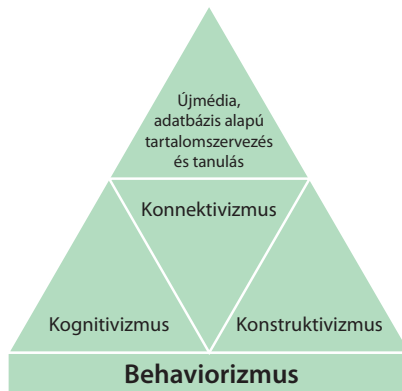
⁸ Dr. Forgó Sándor: A hálózatalapú tanulás. In: Wikipédia, URL: <http://bit.ly/u01A7W> Letöltés: 2013. november 18.

1. ábra: Az újmédia területei (Forgó S. 2013)

Megjegyzés: Az IKT-eszközökre optimalizált μ -tartalmak előállítását a hálózatalapú tanulás támogatásához egyfajta approximációként, az újmédia „egyéni elemek gyűjteményeként” aposztrófált definíciójának is felfogható lehet.⁹

2. ábra: Tanuláselmélet és az újmédia-rendszer kapcsolata (Forgó S. 2013)

Megjegyzés: már a konnektivistá tanuláselméletben megjelent egy rejtőzködő tanuláselmélet, a szociális tanulás – melynek alaptézise, hogy más személyekkel történő interakciókból ered – ez esetben a globális térre vonatkoztatott mediális kommunikáció. A fenti elv, bár hasonlít a nonlineáris, hipertextuális tanulásra, azonban a véletlenszerű tartalomelérés feltételezi más tanuláselméletek figyelembevételét is (próbaszerencse tanulás).

⁹ Molnár György: A mikrotartalmak: avagy egy lépéssel tovább a 2.0-ás úton In: Benedek András (szerk.) Digitális Pedagógia 2.0. BME GTK, Typotex Kiadó, (2013) 195-220. p.

Az újmédiát leíró gazdag fogalmi háló arra utal, hogy az adatbázisból fakadó és a humán interfész segítségével megvalósuló reprezentáció a tanulási-tanítási folyamatban és az ismeret-elsajátítás során történő tanulás megtarthatja lineáris és elágazásos jellegét csakúgy, mint a véletlenszerű itemekből álló felfedezéssel, véletlen tanulási formákat is. Alkalmasnak tűnhet a végtelennek tűnő lehetőségeit tekintve az ismeretátadáson túl a szemléltetési lehetőségek megújítására, a befogadói motiváció erősítésére, a digitális kompetencia fejlesztésére csakúgy, mint az értékrendszer formálására és alakítására.

A hagyományos eszközökkel történő szemléltetésnek széleskörű szakirodalma van – a digitalizáció következtében megjelent eszközegek gyártónként változó platformjai következtében –, az újmédia-eszközök és a bennük lévő új tartalomszervezés és prezentáció adta lehetőségeket a szemléltetéssel foglalkozó szakemberek azonban még nem dolgozták fel. Lehet-e az analóg (mágneses, opto-mechanikai) eszközök alkalmazása során használt elveket alkalmazni a digitális eszközökre? A tartalomszervezés hagyományos narratíván alapuló változatát hogy alakítják át az adatbázis-logikán alapuló újmédiák? Hogy lehet adatbázisból narratívát „építeni”? Egyáltalán az újmédiák megjelenésével hogyan érvényesíthetők a klasszikus oktatáselmélet elvei?

Az eszközhasználat módszertani kérdésein túl a (hagyományos) oktatási folyamatra oly jellemző narratív logika mellé – tartalomszervezést és -közlést is értve – hogyan építhető be a digitalizáció révén kialakult adatbázis és az algoritmus logikája? Az újmédia tehát új narrációs technikák kifejlesztését is megköveteli.

Az újmédia fogalma nem csupán egy korszak (modern, posztmodern, késő modern) médiakörnyezetét, hanem a (civil) felhasználói tartalomszervezés lehetőségét is tartalmazza, beleértve a **tudás-átörökítő (tanári)** szakmában tevékenykedő, alkotó pedagógusokat is.

